

Чухно А.А.,
академік НАН України,
доктор економічних наук, професор,
лауреат премії НАН України
імені М.І. Туган-Барановського,
лауреат премії НАН України імені М.В. Птухи

ПРОРИВ У ФІНАНСОВІЙ НАУЦІ

Вихід у світ підготовленої авторським колективом “Енциклопедії” з історії фінансової думки України¹ — помітна подія в науковому житті нашої країни, яку можна з упевненістю назвати проривом у вивченні вітчизняної фінансової думки XIX — початку XXI ст. Водночас дане видання являє собою скарбницю для майбутніх фінансистів. Відтворення наукової спадщини наших попередників є тим методологічним ключем, який сприятиме активізації наукових досліджень, розв’язанню завдань сучасної фінансової науки в Україні.

Ознайомлення з широким спектром наведених біографічних даних економістів-фінансистів України та їхньої наукової думки переконає будь-якого читача в тому, що теоретичні і прикладні рішення сучасних фінансових проблем розвивають здобутки науки минулого. Ідея спадковості й визначила логіку авторського формування цього видання, що з методологічного погляду виправдано. Автори зуміли показати еволюцію фінансової науки через персоналії, їхню діяльність. Книга є вагомим внеском у широку палітру економічної та фінансової літератури з проблем еволюції думки. Піонерність її полягає в системності, комплексності й повноті охоплення з урахуванням наукових здобутків попередників.

Виклад матеріалу книги багатьох сучасних дослідників можуть взяти за приклад неупередженості й науковості у висвітленні життя і творчості українських економістів-фінансистів зазначеного періоду в широкому контексті прогресу світової фінансової науки. Важливість останнього продиктовано не лише існуючою нестачею історично-фінансових досліджень у вітчизняній літературі, а й необхідністю утвердження української державності, її самобутності й відродження світових здобутків попередників. Велике значення цього енциклопедичного видання саме в тому й полягає, що воно заповнює існуючу прогалину в науковій фінансово-економічній літературі, відроджує в пам’яті народу забуті, а то й заборонені імена, якими українці мають гордитися.

Авторам вдалося з наукових позицій обґрунтувати недоречність існуючої думки щодо надзвичайного змішання української та російської економічної й фінансової шкіл у період бездержавності й утиску української мови в окремі періоди

¹ Фінансова думка України: У 3-х т. / С.В. Львовчкін, В.М. Федосов, С.І. Юрій, П.І. Юхименко; за ред. д.е.н., проф. В.М. Федосова. — К. — Т.: Кондор, 2010. — Т. 2: Енциклопедія. — 576 с.

нашої історії. Представлені персоналії чітко відображають взаємозв'язок з основами духу творчості й самобутності київської економічної школи, окремих її вихованців, які власне й започаткували українську економічну та фінансову думку, оригінальність якої здобула світове визнання.

Система підбору провідних викладачів до імператорських університетів, що сформувалася у царській Росії, до складу якої входила й Україна, сприяла нівелюванню цих меж, що проявлялося в міграції значної частини вчених з України в Росію та з Росії до України. Разом із тим світова економічна наука визнає існування київської (української) економічної школи. Авторам вдалося через висвітлення загального (притаманного більшості, представленій як українська фінансова думка) та особистого (властивого конкретним особам як творцям і носіям ідеології київської школи) бачення національної самоідентифікації, політико-ідеологічного вибору, способів і можливостей самореалізації, мотивації політичної, культурної, наукової, освітньої діяльності на теренах України та за її межами знову підняти київську економічну школу до національного рівня. Це ще один важливий крок у подоланні існуючої думки про несамостійність, несамобутність, “розчиненість” у економічній думці метрополії української фінансової науки. Таке розмежування є справою честі кожного народу, що успішно і зробив авторський колектив видання.

Біографічні нариси книги ще раз засвідчують, що незалежно від місця свого перебування в умовах існування імперії вчені зберігали самобутність і примножували традиції української фінансової думки, центром якої була київська школа. Працюючи в різних наукових центрах на початку ХХ ст. (у Харкові — М. Алексєєнко, П. Мігулін та ін., у Києві — А. Антонович, В. Железнов, Д. Піхно, О. Білімович, батько й син Яснопольські, К. Воблий та ін., в Одесі — Л. Федорович, Р. Орженцький та ін.), вони зробили помітний внесок в українську і світову фінансову науку. Фундаментальність, ґрунтовність досліджень українських науковців у галузі фінансової науки, як показано в біографічних нарисах, забезпечувалися їхньою високою освіченістю, знанням іноземних мов, що має слугувати прикладом для молодих науковців. Так само плідно працювали наші співвітчизники й за межами України.

Саме цей факт став приводом для того, що росіяни значну частину з цих учених відносять до плеяди російських економістів останньої третини ХІХ — початку ХХ ст., завдяки якій у Росії сформувалася національна економічна наука й зайняла належне місце у світовій економічній думці. Ми маємо пишатися таким визнанням, водночас віддаючи їм належне на батьківщині, що і здійснили автори даного видання.

Українські науковці показали відмінність еволюції української фінансової думки, яку представляє академічна наука, від західної. Ознайомлення зі змістом книги свідчить, що значна частина впливових представників української фінансової думки були не лише академічними вченими, фахівцями у своїй галузі, а професорами вищої школи, публіцистами і пропагандистами. Кожен із них, займаючись

науковою діяльністю, своїми публіцистичними працями паралельно брав участь у суспільно-політичній полеміці свого часу.

Унаслідок постійного взаємного впливу академічних і позаакадемічних економічних напрямів в Україні розмивається грань між соціальною філософією й суто економічною думкою. Ця особливість стосується й розвитку фінансової думки і пояснює той факт, що значна частина згаданих у книзі економістів-фінансистів порівняно мало займалися проблемами фінансової теорії у вузькому розумінні. Подані біографії та критичний аналіз праць українських учених-фінансистів кінця ХІХ — початку ХХІ ст., на наш погляд, дають повніше уявлення про еволюцію поглядів на фінансове господарство держави, його завдання й функції у взаємозв'язку з еволюцією поглядів на роль держави в економіці із загальною теорією держави.

Авторам видання вдалося охопити всі сформовані центри розвитку фінансової думки в Україні. Безсумнівним є факт фундаментальності й новизни у відтворенні життя й наукових здобутків наших попередників, які втілені в українській фінансовій думці. Знання історичного досвіду — це важливий чинник адаптації до постійних змін у зовнішньому середовищі, а оволодіння ним — передумова до свідомого вибору варіантів рішень і дій в організації сучасної ефективної фінансової системи, яка сприятиме суспільному економічному зростанню.

Автори досягли головної мети — збудити інтерес до особистостей та їхніх наукових здобутків у фінансовій сфері. Книга містить великий масив інформації, цікавої не лише для науковців, а й широкого кола читачів. Через поданий біографічний матеріал відображено логіку формування української фінансової думки, розкрито процес становлення й розвитку наукової школи українських економістів-фінансистів, що було зумовлено впливом ряду чинників і обставин об'єктивного й суб'єктивного характеру. Зрозуміло, що значна частина проблем фінансової сфери, що їх досліджували наші попередники, далека від нас і ми знаємо набагато більше, ніж вони. Але слід завжди пам'ятати: все, що ми знаємо, знаємо завдяки їм. У цьому проявляються патріотизм і заслуга авторського колективу видання, яке заслуговує на добре слово.